

21.11.2022

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Vaasan kaupungin kirjallinen asiantuntijalausunto

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta tiistai 22.11.2022 klo 12.15/ HE 207/2022 vp

Vaasan kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua käsittelyssä olevasta hallituksen esityksestä.

Kysymyksessä on todella suuri uudistus, joka toteutuessaan vaikuttaisi laajasti sekä kuntien palveluihin että lukuisten muiden toimijoiden vastuisiin ja niiden keskinäisiin yhteistyöprosesseihin. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki työvoimapalveluiden järjestämisestä ja laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä. Nykyinen laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta ja laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta kumottaisiin. Lisäksi esityksessä muutettaisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annettua lakia, kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia, työttömyysturvalakia, työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia, työttömyyskassalakia, ulkomaalaislakia, valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi vuosina 2021–2028 annettu lakia, palkkaturvalakia, merimiesten palkkaturvalakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia sekä eräitä muita lakeja.

Vaasan kaupunki toivoo eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kiinnittävän huomiota seuraaviin asioihin hallituksen esityksen käsittelyssä.

Uudistuksen päälinjaukset

Vaasan kaupunki pitää hyvänä, että hallituksen esitykseen on kesäkuun lausuntokierroksen jälkeen päivitetty tulorahoituksen niin sanotun kombikriteerin painoarvoa enemmän kohti laajan työttömyyden kriteeriä alkuperäisen 30/70 jaottelun sijaan kriteereiden 50/50 painotukselle, sillä tämä kriteereiden painotus tasoittaa suhdannevaihteluiden sekä shokkien aiheuttamaa taloudellista riskiä kunnan taloudessa.

Esityksen mukaan järjestämisvastuu ja rahoitusvastuu eriytyisivät. Lain tulee mahdollistaa joustavat ja asiakaslähtöiset lähipalvelut, jolloin järjestämis- ja rahoitusvastuun tulisi olla samoissa käsissä. Vaasan kaupunki on sen kannalla, että tämän mahdollistamiseksi tulisi kaikilla kunnalla olla sekä vastuu palveluiden järjestämisestä, että rahoittamisesta. Tällöin kunnat voisivat sopia mitä palveluita oman kunnan alueella tuotetaan ja mitkä tehdään yhteistoiminnassa sovittulla TE-alueella.

Vaasan kaupunki näkee, että esitettyä 20 000 henkilön työvoimapohjaa voidaan pitää hyvänä perustasona siirrettävien palveluiden ja palveluprosessien järjestämiselle kokonaistaloudellisuuden ja palveluiden toimivuuden sekä laadun näkökulmista TE-alueiden yhteisten palveluiden tuottamisen osalta. Myös kansalaisten yhdenvertaisuus, esim. kielellisten oikeuksien toteutuminen, vaatii riittävän kokoisten työllisyysalueiden toteutusta, samoin erityisosaamista vaativien palveluiden osaamisen turvaaminen.

15.11.2022

Osaavan työvoiman saatavuus on yksi Suomen tulevaisuuden suurimmista haasteista, näin myös Vaasassa. Hallituksen esityksessä kuvattu työllisyyspalvelujen järjestämisen rakenne kuntapohjaisina työllisyysalueina on Vaasan kaupungin näkökulmasta hyvä ja tuo palvelut lähemmäs kuntalaisia, mutta on jossain määrin ristiriitainen yritysten rekrytointipalvelun hoitamisen ja työvoiman liikkuvuuden ja osaavan työvoiman saatavuuden näkökulmasta, mikäli muodostuvat TE-alueet ovat liian pieniä. Uudistuksen toimeenpanossa ja seurannassa tulisi kiinnittää erityistä huomiota elinkeinoelämän osaavan työvoiman saatavuuteen.

Asiakashallinnan tietojärjestelmien kokonaisuus

Vaasan kaupunki toi jo kesäkuun 2022 lausunnossaan esiin tämän kohdan ja haluaa sen nostaa myös valiokunnalle esiin. Työllisyyden edistäminen vaatii laajaa, organisaatorajat ylittävää yhteistyötä. Vaasan kaupunki katsoo, että TE-uudistuksen myötä toimintaympäristön muodostuessa järjestämisvastuussa olevan toimijan näkökulmasta on varauduttava tarkistamaan asiakastietojen käyttötarkoituksia, jos ja kun ne osoittautuisivat rajoittaviksi tekijöiksi asiakastilanteessa tarvittavalle tiedonsaannille. Lisäksi on tärkeää, että TE2024-toimintaympäristön käyttövaltuushallintaratkaisu (tunnistaminen, todennus, valtuuttaminen, toimivaltaisuus) tukee asiakaspalvelun kannalta kokonaisuutta.

Vaasan kaupunki pitää haasteellisena erityisesti välivaihetta vuosina 2023-2024, jolloin kuntakokeilujen ulkopuolella olevilla kunnilla ei ole pääsyä työllisyyden asiakasjärjestelmiin lainkaan (ei URA-järjestelmään eikä TYPPI-järjestelmään, uusi työllisyyden asiakastietojärjestelmä on vielä kesken), eikä näin ollen pääsyä käytännön asiakasohjaukseen tarvittavaan tietoon tai tiedolla johtamisen suoria keinoja -nämä tiedot ovat aina välikäden kautta hankittavia. Näyttäisi myös siltä, että uusi työllisyyden asiakastietojärjestelmä ei ehdi samaan vauhtiin lainsäädännön uudistamisen kanssa. On tärkeää, että siirtymävaiheessa on käytössä vain yksi järjestelmä, muutoin uhkana ovat päällekkäiskirjaukset, jotka tulisivat kuormittamaan kuntien TE-palveluiden henkilöstöä siirtymävaiheessa, tämä vaarantaisi sujuvan palvelutuotannon.

Valtiolle jäävät palvelut ja ohjausrooli

Vaasan kaupunki katsoo, että TE-palveluita tulee tarkastella asiakaslähtöisesti ja siirrettävien palveluiden tulee muodostaa selkeät, tarkoituksenmukaiset ja kustannustehokkaat kokonaisuudet, joille on riittävät taloudelliset resurssit, jotta uudistuksen tavoitteet toteutuisivat. Hallituksen esityksessä KEHA-keskukselle jääviä palveluita on edelleen paljon ja ELY-keskuksille ollaan osoittamassa alueellinen työllisyyden edistämisen tehtävä, jota ne toteuttaisivat tiiviissä kumppanuusyhteistyössä, kytkeytyen yrittäjyyden ja elinkeinojen edistämisen tehtäväänsä. Nämä toiminnot vaativat sekä henkilöstöpääomaa että taloudellista resurssointia ja ovat pois varsinaisesta kuntien vastuulle siirrettävästä TE-palveluiden resursseista. Valtion ohjausrooli on erittäin vahva jo hallituksen esityksen perälausumien johdosta. Katsomme, että ohjauksen lisääminen on kuntien itsemääräämisoikeuden näkökulmasta haasteellista. Osaamispääoman ja taloudellisten resurssien hajauttaminen heikentää kuntien mahdollisuuksia hoitaa TE-tehtäviä.

Vaikeasti työllistyvien palveluiden järjestäminen

Vaikeasti työllistyvät työttömät tarvitsevat yleensä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ja/tai koulutuspalveluita, jotta heidän työllistymisensä avoimille työmarkkinoille mahdollistuisi. Olisi vaikeasti työllistyvien palveluiden järjestämisen näkökulmasta tarkoituksenmukaista, että

15.11.2022

tulevat työllisyysalueet noudattaisivat hyvinvointialueiden palvelutuotannon mukaisia rajoja, jolloin työllisyyttä edistävät sote-palvelut (kuten kuntouttava työtoiminta ja työttömien terveydenhuolto) olisi helpompi koordinoita ja kohdentaa, ilman että asiakkaan palveluketjuun syntyy viiveitä tai katkoksia.

Henkilöstön asema

Vaasan kaupunki korostaa osaavan henkilökunnan merkitystä laadukkaan palvelun toteuttamisessa. Siksi toivomme, että lainsäätäjät kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten 2025 kuntiin siirtyvän TE-toimistojen ja ELY-keskusten henkilöstön sekä kunnissa jo olevien työllisyystehtäviä hoitavan henkilöstön muutosprosessi toteutetaan. On tärkeää varmistaa muutosvalmennus ja koulutus, siten että kuntien nykyisen työllisyyden hoidon henkilöstöllä on tosiasialliset valmiudet suoriutua uusista tehtävistä ja järjestelmien käytöstä. Tämä koskee erityisesti kuntia, jotka eivät ole mukana työllisyyden kuntakokeiluissa. TE-asiiantuntijoiden sekä kapean sektorin erityisosajien saatavuus on jatkossa kriittinen pullonkaulatekijä. Tämä on ollut havaittavissa jo kuntakokeiluiden alkaessa usealla alueella.

Uudistusten kokonaisuus ja välivaihe vuosina 2023-2024

Hyvinvointialueuudistuksessa kuntouttava työtoiminta (Kuty) sekä TYP-palvelu (lakisääteinen työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu) siirtyvät kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023, mutta TYP-palvelun osalta takaisin kuntiin TE-uudistuksen myötä 1.1.2025. Käytännössä työllisyyskokeilujen ulkopuolella olevat kunnat siis suljetaan TYP-yhteistyön ulkopuolelle vuosiksi 2023-2024, vaikka kunnat ovat edelleen taloudellisesti osaltaan vastuussa pitkäaikaistyöttömien työttömyyskorvauksista. Esitämme, että kunnan rooli selkeytetään TYP-työssä myös välivaiheen aikana. Käytännössä tämän voinee toteuttaa erillisellä asetuksella tai muun kirjallisen ohjauksen muodossa.

Varsinkin välivaiheessa vuosina 2023-2024, kun hyvinvointialueet ovat jo toiminnassa, mutta TE-uudistus tulee vasta 1.1.2025, ei-kuntakokeilussa olevat kunnat ja sitä kautta kuntalaiset ovat eriarvoisessa asemassa. Ei-kuntakokeilussa olevien kuntien pitäisi valmistautua TE-uudistukseen näiden erittäin kriittisten asiakkaiden osalta tilanteessa, jossa niillä ei ole minkäänlaista toimintatavaltaa siihen, mihin suuntaan näiden palveluiden resurssointia ja toteutusta viedään.

Siirtymäkausi 2025-2026 ja siirtymän resursointi

Vaasa pitää hyvänä sitä, että muutos siirrettiin vuoden 2025 alkuun. Vaasan kaupunki on huolissaan siitä, että esityksen mukaisen muutoksen kokonaisvaikutuksia ei ole riittävästi tunnistettu ja että muutoksen hallittuun läpiviemiseen ei ole riittävästi varauduttu. Vaasan kaupunki näkee, että kyseessä on niin laaja ja rakenteita uudelleenjärjestävä muutos, että valmistelun yhteydessä pitäisi tarkastella useamman vuoden siirtymäkautta. Hallituksen esityksen mukaisesti siirtymävaiheen palvelutuotannon rahoitusmalli koskisi vain vuosia 2025 (75% nykytilan mukaisesti) sekä 2026 (50% nykytilan mukaisesti) eikä muutoksen valmistelulle ole tiedossa vielä rahoitusta. Vaasan kaupunki näkee, että aktiivisen muutosvaiheelle on varattava myös riittävä toiminnallinen ja taloudellinen tuki -tämän turvaaminen tulisi ottaa huomioon, vaikka se on päätettävissä vasta seuraavalla hallituskaudella.

15.11.2022

Henkilöstön ja omana tuotantona tuotettujen palveluiden siirtymisen lisäksi myös ostopalveluina hankittujen palveluiden hankintojen ja rahoituksen siirtyminen työllisyydenhoidon alueelle vaativat yhteistä jatkovalmistelua ELY-keskusten ja nykyisten TE-palveluiden kanssa, jotta palvelujen saatavuus ei vaarannu muutosvaiheessa. Siirtyvien hankintasopimusten kartoittaminen ja siirtoneuvottelut voidaan aloittaa vasta työllisyysalueiden selvittyä ja Vaasan kaupunki näkee tässä lyhyen valmisteluajan tuomana riskinä joko palvelutuotannon katkokset tai kuntatalouden kuormittumisen siirtymävaiheessa.

Kunnioittaen

Virve Flinkkilä
Hyvinvointijohtaja